

El mite del Barroc

En aquests anys de bicentenaris de les independències llatinoamericanes, el CCCB ha volgut exercir la mirada crítica sobre les polítiques culturals espanyoles a Amèrica Llatina. I especialment sobre el mite de l'art barroco com a peça articular de la Hispanitat, un dels mites culturals més ben travats i més resistents, que en certa manera forma part dels sobreentesos col·lectius, i que s'ha incorporat fins i tot als rituals polítics, com poden ser les cimeres iberoamericanes, exercicis de política efímera, per seguir mantenint viu l'espectre de certa comunitat ideal.

L'exercici efectuat per Jorge Luis Marzo i Tere Badia pretén indagar en les claus d'una identitat propagada des d'Espanya envers Amèrica Llatina, que va trobar en el barroco la forma d'expressió que va donar-li ascendència popular. Perquè l'èxit del barroco és la seva capacitat per penetrar en els diversos estrats de les cultures de l'Amèrica conquerida, fins al punt de crear un grau de complicitat al seu voltant que ha fet creïble la idea d'un art de tots, colonitzadors i colonitzats. Es podria dir del barroco que va ser una ideologia artística d'Estat que va tenir la fortuna que els colonitzats la reciclessin i la fessin seva, esdevenint així un espai estètic compartit, per damunt de disfuncions i punts de vista diversos. És aquesta història apassionant la que s'intenta analitzar: com un art que va venir de dalt es va convertir en un art de tothom.

Naturalment, l'exercici que els comissaris s'han proposat passa per una pregunta ineludible: per què sempre s'ha evitat la revisió crítica d'aquesta qüestió? El barroco ha permès mantenir vius alguns mites polítics que totes les parts consideraven beneficiosos, i fins i tot ha conduït a interpretacions equívocues que atorguen a les tradicions populars dels països conquerits una força impulsora d'aquest estil. La cultura com a territori de confusió.

La indagació crítica dirigida per Jorge Luis Marzo i Tere Badia, basada en un extens treball de camp, ha permès acumular una gran quantitat d'informacions disponibles en el catàleg i en els complements documentals, a partir dels quals s'ha construït la mostra titulada «El d_efecte barroco». Una exposició on els comissaris han donat veu a diversos artistes que s'han fixat en la dimensió política del barroco i en les claus culturals del discurs de la Hispanitat des de diferents punts de vista i amb diferents mètodes de treball. El resultat no és un tractat ni una tesi, sinó un seguit de signes escampats amb la intenció d'obrir noves connexions, nous espais que ajudin a ressituar millor els efectes i defectes culturals del Barroc mític.

Els bicentenaris, més enllà de solemnitats i commemoracions, són una bona oportunitat per revisar els tòpics que vinculen Espanya amb Amèrica Llatina. I ho són especialment quan les relacions han estat normalitzades per la via del respecte mutu i de la cooperació democràtica, en un interessant procés de transició, iniciat després dels anys negres de les dictadures, durant el qual l'esquerra ha guanyat protagonisme tant per l'evolució socialdemòcrata de la vella esquerra comunista com pels èxits dels populismes en les seves diferents variants. En aquest marc, visitar les transmissions simbòliques que mantenen viu el mite del barroco és també una manera d'avançar en el reconeixement. Desvelant els miratges

Pròlegs de Josep Ramoneda als catàlegs del CCCB

que hem compartit, es contribueix també a recuperar la confiança. Desbarroquitzar les relacions entre Espanya i Amèrica Llatina podria ser potser una manera excel·lent de consolidar un enteniment millor.